

Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 6 - Sayı 1

Sorumlu Yazar: Hulusi YILMAZ / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji, Dr. Öğretim Üyesi h.yilmaz@nevsehir.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-9170-7604

Atıf: YILMAZ, H., (2022), “Kürtlükten Kurtluğa” Karacakürtler: Bir Kimlik Girişimi, Millî Kültür Araştırmaları Dergisi. Cilt 6, Sayı 1, s. 74-95.

Gönderim Tarihi: 13 Nisan 2022 / Kabul Tarihi: 13 Haziran 2022

Araştırma Makalesi

ISSN: 2587-1331

DOI: 10.55774/mikad.1102675

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mikad>

“KÜR TLÜKTEN KURLUĞA” KARACAKÜRTLER: BİR KİMLİK GİRİŞİMİ

Öz

Kürt sözcüğünün bir grubu adlandırmak üzere kullanımında çeşitlilikler vardır. Bu çeşitlilik zamanın ruhuna göre şekillenmiştir. Ortaçağ’da yaşam tarzını bildirmek için kullanılmıştır. Osmanlı bürokrasisinde ise bazen konargöçerliği bazen de Alevi inancını vurgulamak için kullanılmıştır. Bunların dışında cemaatlerin şahıs namına izafeten de Kürt olarak adlandırıldıkları görülmektedir. Nevşehir ve Kırşehir’de yaşayan Karacakürt cemaatinin Kürt olarak adlandırılmasında konargöçer yaşam tarzının etkili olduğu hakikate daha uygundur. 1990’lı yıllardan itibaren Türkiye’nin önemli bir sorunu haline gelen PKK terör örgütünün terör eylemleri Kürt kimliğinin algısında olumsuz bir dönem başlatmıştır. Günümüz Karacakürt cemaati üyeleri Kürt kimliğinin bu pejoratif anlamından kurtulmak üzere cemaat ismini değiştirmiştir. Bu doğrultuda kolektif belleklerinde var olan karaca ve kurt öğelerini bir araya getirerek “icad edilmiş gelenek” örneği oluşturmuşlardır. Kimlik girişimi diyebileceğimiz bu çaba Karacakurt Köyleri Türkmen Derneği kurularak kurumsal hale getirilmiştir. Bugün gençlerin kullanmaya özen gösterdiği bir kimlik olarak “Karacakurt” kimliği “Karacakürt”ün yerine geçmiş görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karacakürt, Karacakurt, Konargöçerlik, Alevilik, Milliyetçilik.

“FROM KURDISH TO KURLUK” KARACAKURDS: AN IDENTITY INITIATIVE

Abstract

There are variations in the use of the word “Kurd” to name a group. This diversity has been shaped according to the spirit of the time. It was used in the Middle Ages to indicate the way of life. In the Ottoman bureaucracy, it was sometimes used to emphasize nomadism and sometimes to emphasize the Alevi belief. Apart from these, it is seen that the congregations are also called Kurds on behalf of individuals. It is more appropriate to the fact that the nomadic lifestyle was

influential in the naming of the Karacakürt community living in Nevşehir and Kırşehir as Kurds. The terrorist acts of the PKK terrorist organization, which has become an important problem in Turkey since the 1990s, started a negative period in the perception of Kurdish identity. Today's members of the Karacakürt community have changed the name of the community in order to get rid of this pejorative meaning of Kurdish identity. In this direction, they created an example of "invented tradition" by bringing together the roe deer and wolf elements that exist in their collective memories. This effort, which we can call identity entrepreneurship, has been institutionalized by establishing the Karacakurt Villages Turkmen Association. Today, the identity of "Karacakurt" as an identity that young people take care to use seems to have replaced "Karacakürt".

Keywords: Karacakürt, Karacakurt, Nomadism, Alevism, Nationalism.

GİRİŞ

Ethnos terimi tarih boyunca çeşitli anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır. Genellikle ötekini işaret etmek için kullanılan bu terim zamanın ruhuna göre anlam değiştirmiştir. Antik Yunan'da şehrin dışından gelen yabancıları nitelemek için kullanılmıştır. Dinin egemen olduğu Ortaçağ'da, hâkim olan inancın dışındakilere işaret etmek için yani, Hıristiyan inancının dışındaki mezhepleri ve dinleri nitelemek için kullanılmıştır. Ulus milliyetçiliklerin başladığı 19.yüzyıldan itibaren ise soya işaret edecek şekilde "etnik" teriminin kullanılması dikkat çekmiştir(Sağır Öztoprak-Akıllı, 2004: 3-5).

Kürt sözcüğü de tarihi süreç içinde etnik terimin geçirmiş olduğu anlam değişikliğini belirgin bir biçimde yaşamıştır. Kürt sözcüğünün Türkçede kullanım alanları oldukça fazladır, Divan-i Lügati Türk'te "kayın ağacı" anlamında kullanılır. Halk arasındaki kullanım ise oldukça çeşitlidir. Honaz, Acıpayam, Darıveren ve Karaçay ilçelerinde sert bir kerestelik ağaç türü için kullanılır. Anadolu'nun birçok yerinde "toplanmış kar ya da kum yığını ve çığ anlamlarında kullanılmak üzere kürtük, kurtuk, kurtüm, kürdük, kürtül, kürs, kürt ve kürtün sözcükleri kullanılır. Yine kürtük: Hırka, yelek, Kürtül: kısa boylu şişman, kürtün: semer yerine kullanılan çul, çuval v.b. başka bir kullanımı da çalılık, dikenli yer anlamına gelmektedir(Buran, 2011: 44). Kürt, Kıpçak lehçesine göre, ayva manasını vermektedir. Isparta/Yeşar Bademli ilçesinin Kürtler köyünde Kürt terimi süpürge anlamına gelmektedir (Eröz, 2011: 110). Kırkkale/Sulakyurt ilçesi Faraşlı köyünde sert ve kalın saçlılar için "kürtün gibi" deyiimi kullanılır. Bugünden yarına üretilmediği kesin olan bu terimin Türk kültüründe uzun bir geçmişe sahip olduğunu geniş ve çeşitli kullanımlarından tahmin etmek mümkündür. Kürt sözcüğünün halk dilinde birçok kullanım alanı bulunmakla beraber siyasi tarihimizin ürünü olarak Kürt sözcüğünün etnik bir anlam kazandığı da bilinmektedir. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra yaşanan PKK terör eylemleri ile Kürt sözcüğü daha çok etnik anlamı çağrıştırmaktadır. Halen gündelik hayatta etnik aidiyete işaret etmek üzere kullanılan Kürt terimi geçmişte nasıl kullanılmaktaydı? Geçmişle bağlarını yitirmeyen aşiret veya boylar, unvanlarında geçen Kürt teriminden nasıl etkilenmektedirler? Bu çalışmamızda Nevşehir/Hacı Bektaş ve Gülşehir ilçeleri ile Kırşehir/Mucur ilçesinde bulunan Karacakürt aşiretinin kimlik inşasında yaşadığı sorunları ve dönüşümü anlamaya çalışacağız. Öncelikle Kürt teriminin tarihsel süreçte kullanımına ilişkin anlam çeşitliliğini sergileyeceğiz. İkinci olarak Karacakürt aşiretinin olası kimlikleri hakkında değerlendirmelerde bulunacağız. Son olarak Karacakürt aşireti mensuplarının kimlik aidiyetlerini nasıl inşa ettiklerine değineceğiz.

1. KÜRT ADININ TARİHSEL KULLANIMLARI

Mehmet Eröz İslam Ansiklopedisinin Kürtler maddesine dayanarak bir kürt kavmi varsa bunların soy olarak kökenlerinin M.Ö. 4.yüzyılda Hakkari taraflarında Karduk'larda ve Güney Batı İran'daki Cyrtii'lerde aramak gerektiğini söyler. Bu kavimler daha sonra komşu kavimlerle birlikte Kurd veya Ekrad adıyla anılmaya başlamışlardır. Arap istilas döneminde Kurd, çoğulu ise Ekrad tabiri ile İrani ve İranlılaştırılmış kabilelerden oluşmuş karmaşık bütün anlaşılmalıdır (Eröz, 2011: 106). Ksenofon'un (M.Ö IV. yüzyıl) Kardukhoi, Strabo'nun Gordyaei ve Ortaçağ Ermeni yazarlarından Hayton'un Cordins diye adlandırdıkları, ayrıca Antikçağ kaynaklarında İrmîniye bölgesinde yaşadıkları ve Gordyene adıyla anıldıkları kaydedilen topluluklar (Karduklar) bazı modern dönem araştırmacıları tarafından Kürtler'le ilişkilendirilmiştir (Akbaş, 2019: 155).

Ziya Gökalp, Cumhuriyetin ilk yıllarında Diyarbakır ve çevresinde bulunan Kürtler ve Kürtleşen Türkler hakkında rapor niteliğinde hazırlamış olduğu incelemesinde Kürt olarak adlandırılan grupların birbirini anlamayacak şekilde dört farklı dil konuştuklarını belirtir. Bunları Kurmanç, Soran, Gûran ve Lûr olarak tasnif eder. Kurmançlar kendilerini Kürt olarak değil Kurmanç olarak adlandırırlar. Türklerin ise Kurmançları Kürt olarak adlandırdıklarını belirtir (Eröz, 2011: 107). Genel olarak Kürt kimliği altında anılan bu grupların birbirleriyle anlaşamadıkları ve soy olarak da nereden geldikleri hususu belirsizdir.

10.yüzyıl tarihçilerinden Mesudi'nin Murûc ez-Zeheb adlı eserinde "her Kürd aşireti değişik bir Kürdçe konuşur", soylarının kime dayandıkları ihtilafıdır demektedir. Ona göre Kürtler Rebia b. Nizar oğullarındandır. Kürtlerin bir kolu, Kufe ve Basra'da yaşayan Şuhcanlardır. Diğer kolu Macurdanlar ise, Azerbaycan'ın Kenkever nahiyesindedirler. Mesudi, Mudar b. Nizar'ın soyundan gelip Kürt olarak adlandırılan kolları: Hazbani, Şurat, Cibal ülkesinde yaşayan Sadencan, Lürri, Madencan, Mezdanekan, Barisan, Celalili, Cabarki, Cavani, Müstekan, Şam bölgesindeki Debabil ve diğer aşiretler şeklinde sıralar. İnançlarını ise Musul ve Cudi dağı civarında yaşayan Curkanları Hristiyan olarak tanımlar. Yakubi mezhebinden olanlar da vardır. Yine Kürtler arasında Harici olanlarından bahsederek Osman ve Ali meselesine karışmadıklarını bildirir (Mesudi, 2004: 191-193). Mesudi, Kürtleri, Mudar b. Nizar'ın soyundan saymakla en güçlü Kuzey Arap Aşiretlerinden birine dahil etmektedir. Dolayısıyla Kürtleri Arap soyuna bağlamaktadır. Bu bakış açısı yalnızca Mesudi'ye ait değildir. Hz. Ali zamanında da bizzat Hz. Ali tarafından Kürt terimi ile asil bir Arap alie tarif edilmiştir. İbn-ül Esir'in Taberi'den aktardığına göre, Beni Naci-ye aşiretine mensup olan Hirris bin Raşid el-Naci, Hariciler'e yakın sebeplerle Hz. Ali'ye başkaldırmıştır. Hz. Ali adına Hirris ile savaşan makil bin Kays, halifelik ordusunun askerlerine nutkunda "Ey Allah'ın kulları! Sizler, dinden çıkan bir fırka, vergi vermeyen dağlılarla, Kürtlerle savaşmaktasınız" demiştir. Burada kastedilen Kürtler, zamanın halifesi Hz. Ali'ye karşı çıkan, askerlik yapmayı ve vergi vermeyi kabul etmeyen asil Araplar'dan Beni Naci-ye aşiretidir (Küçükalfa, 2018: 352). Daha 7.yüzyılda muhtemelen pejoratif anlam katılarak ötekileştirilen grupları adlandırmak için kullanılan Kürt terimi daha sonra birçok etnik grubun ötekisini anlatmak için kullanılmıştır.

Kurmanç, Soran, Gûran ve Lûr etnik gruplarını Kürt kimliği altında homojen bir etnik grupmuş gibi göstermek sahadaki gerçeklere uygun düşmemektedir. Eröz, Lur'larla ilgili şu tarihi bilgiyi paylaşarak yukarıda sayılan etnik gruplar arasında homojen bir yapının olmadığını savunur:

Lurların dört kolundan biri olan (Kûh- Gelû) kabile birliği, üç büyük kabile (Akacari, Bavi, Caki) ihtiva eder ki, bunlardan birincisi büyük bir Türk zümresi olan (Ağaçeri) ye dayanır. Nitekim bu kabilenin dokuz kolundan dördü Türk boylarından (Afşar, Begdeli, Çağatay ve Kara-Bağlı) dır (Eröz, 2011: 107).

Lur'larla ilgili olarak Ahmet KÜÇÜKKALFA'nın Luristan bölgesinde yapmış olduğu çalışma bölgenin etnik kimliği hakkında önemli bilgiler vermektedir. Kürt gruplar içinde sayılan Lur ve Leklerin Kürtlerle ilişkilendirilmesinin kolay bir mesele olmadığını sahadan örnekleriyle anlatmaktadır. Bölgede uzun süreli Türk hâkimiyetinin bir sonucu olarak özellikle Leklerin Türk kökenli olduklarını belirtmektedir (Küçükkalfa, 2018: 342).

Eröz, bazı kaynaklarda Gûri'lerin Türk olarak gösterildiğini belirtir. Buna göre, İbn-i Haldun Gûri'lerin Türklüğünü kesin olarak ifade ederken, Münecimbaşı ve diğerleri Gûri'leri Hata=Hita Türklerinden olduğunu iddia ederler (Eröz, 2011: 108).

Yine Gûran'lar ile Zaza'ların Kurmançlardan farklı olarak aynı dil grubuna ait olduğu (Eröz, 2011: 107) düşünüldüğünde bunların homojen etnik Kürt grubunu oluşturacak özelliklere sahip olmadığı görülür. Bu sebeple Eröz, "Sistemli tetkikler Kürt adı ile örtülen bir tabaka altında birçok eski kavimlerin mevcudiyetini ortaya çıkaracaktır" (Eröz, 2011: 108) diyerek Kürt teriminden milli bir kimliğini çıkarılmasına karşı çıkmaktadır.

1.1. Sosyal Yaşam Biçimi Olarak Kürt Adlandırması

Kürt sözcüğünün bir grubu adlandırmak üzere kullanımında çeşitlilikler vardır. Osmanlı Devlet bürokrasisinde Kürt adı her ne kadar bir grubu adlandırmak için kullanılsa da nadiren etnik bir anlam ifade etmektedir. Daha çok sosyal yaşam tarzını ifade etmek üzere konargöçer anlamında kullanılmıştır. Bu kullanım tarzı sadece Kürt için değil Türk terimi için de aynıdır. Yusuf Halaçoğlu, Türk kelimesinin Osmanlı bürokrasisinde çoğu zaman konargöçerleri anlatmak için kullanıldığını belirtir. Fatih Kanunnamesi'ndeki şu örneği verir: "*Eğer biregü hamr içse, Türk veya şehirli olsa...*" ifadesindeki Türk kelimesinin, etnik bir anlamdan çok köylü veya Yörük anlamlarına geldiğini belirtir(1996: 140). Halaçoğlu, Ekrad ve Kürt tabirlerinin anlam çeşitlilikleri üzerine de zengin örnekler verir:

"Ekrâd ve Kürt tabirlerinin her zaman için etnik bir anlam taşımadığının en güzel örneklerinden biri, 24 Oğuz boyundan olduğu bilinen Döğerler'den Urfa yöresinde yaşayan bir gurubun 'Ekrâd-ı Döğerlü' olarak ifade edilmesidir. Buradaki ekrad kelimesinin tıpkı Etrâk kelimesinde olduğu gibi, yörük veya göçebe anlamlarında kullanılması gerekir. Zira gerek Reşidüddin'de, gerekse Kaşgarlı, ve Yazıcıoğlu'da yer alan Oğuz boyu listelerinde Döğer boyu, damgalarıyla birlikte yer almaktadır. Buna benzer olmak üzere, Dulkadirli Türkmenlerinin Gözeciyan taifesinden olup Bertiz aşiretine bağlı 'Kürt Atlu' cemaatinin isminde de Kürd adı geçmekle birlikte bir Türk aşireti olduğu ve başka bir etnik yapısının bulunmadığı bir vakıdır. Buradaki Kürd kelimesinin hangi anlamda kullanıldığını bugün için açıkça ifade etmek mümkün olmamakla birlikte, buna benzer şekilde bazı Türkmen aşiretlerinde Kürd ismine

rastlanılmaktadır. Nitekim Dulkadirli Türkmenlerinden Dokuz(=Besanlı) taifesine bağlı 'Kürd Mihmadlu' cemaatide aynı şekildedir. Aynı cemaatin 'Küçük Kürd Mihmadlu' gurubu da bulunuyordu. Keza kaynaklarda Bozulus Türkmenleri'nden olan ve Kethüdalari İzzeddin Bey'den dolayı İzzeddinlü cemaati ismini de alan cemaat de bazı yerlerde 'Ekrâd-ı İzzeddinlü' olarak kaydedilmiştir. Bunun başlıca sebebi İzzeddin Bey'in Ekrad sancakbeyi olarak gösterilmesinden ileri gelmektedir. Özellikle bu guruptan bir bölümü, ok yapmakla mükellef tutuldukları için 'Tâife-i Ekrâd-ı Okcu İzzeddinlü' olarak adlandırılırken, diğer tarafta 'Türkmen ekrâdı' biçiminde tanımlanmıştır. Buna benzer olarak 'Kabâil-i Rışvan' veya 'Ekrâd-ı Rışvan' biçimlerinde kaydedilen ve Halep'ten Kastamonu'ya kadar olan sahada yazlayan ve kışlayan aşiret de 'Türkmen ekrâdı' şeklinde adlandırılmıştır. Buradaki Ekrâd kelimesi de etnik bir mânâ ifade etmemektedir. Zira kaynaklarda 'Ekrâd-ı Türkmenân' tabiri görüldüğü gibi 'Türkmân-ı Ekrâd' tabirine de sıkça rastlanılmaktadır. Kelime karşılığı olarak 'Türkmenlerin Kürdleri' veya 'Kürdlerin Türkmenleri' gibi açıklayabileceğimiz bu tabirler bize ya Türkleşmiş Kürdleri veya Kürdleşmiş Türkmenleri çağrıştırmaktadır ki, bu tür bir açıklama fevkalâde yanlış olur. Zira bu durumda bile iki kelimenin bu şekilde yan yana getirilmesi mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla buradaki Ekrâd tabiri yine göçebe ya da dağlı anlamlarında kullanılmış olsa gerektir. Öyle ki Çukurova'da Karaisalı'da bulunan Bektaşlı cemaati için 'Türkmen ekrâdı' tabiri kullanılmıştır. Buradaki Ekrâd kelimesi de dağlı veya yörük gibi bir anlam taşımaktadır. Bununla beraber Kırşehir yöresinde yaşayan ve Nevşehir'in kuruluşunda bir bölümü Nevşehir'e ve köylerine yerleştirilen Boynu İncelü Türkmenleri oymaklarından Karaca Kürd ve Kürd Mehmedlü isimlerinde iki aşirete rastlıyoruz. Bu her iki gurupta Türkçe konuşmakta ve aynı isimde olarak bugün Nevşehir ve Kırşehir yörelerinde yaşamaktadırlar.

...Keza Türkmen aşireti olduğundan hiçbir şüphe bulunmayan Receplü Afşarı için ise "Türkman ve Ekrâddan Receplü Afşarı cemaati..." ifadesi kullanılmıştır. Öte yandan 1690 yılında orduya asker yazılması sırasında, Yeni-il ve Halep Türkmenlerine tâbi Badıllı (=Beydili) boybeylerinden bahsedilirken, "Vesâir Rum'da olan ekrâd tâifeleri ve Çorum Kürdü ihtiyarları şeklinde bir kayıt düşünülmüştür. Burada, hem Ekrâd hem de Kürd kelimelerinin birlikte kullanılması, yazının başında belirtilen, "Türk veya şehirli olsa ifadesiyle benzerlik göstermektedir. Nitekim yukarıda verdiğimiz bütün örneklerden, Ekrâd kelimesinin konar-göçer veya yörükle eş anlamda kullanıldığı ve bu son örneklerden, Osmanlı belgelerinde, bilhassa Türkmen, Kürd ve Ekrâd kelimelerinin etnik bir anlam ifade etmediği açıkça ortaya çıkmaktadır" (Halaçoğlu, 2011: 145).

Halaçoğlu'nun vermiş olduğu zengin örneklerin bir kısmını aldığımız bu alıntıda, Osmanlı bürokrasisinde "Kürd" ve "Ekrad" kelimelerinin ekseriyetle bir cemaatin yaşam tarzını nitelemek için kullanıldığını görüyoruz. Kuvvetli bir biçimde konargöçerliğe işaret eden bu vurgunun yakın coğrafyalarda da benzer şekilde kullanıldığı gözlenmiştir.

Kürt kelimesinin başka toplumlar tarafından farklı zaman ve coğrafyalarda konargöçer kimliğe işaret etmek için kullanıldığını gösteren bir çok değerlendirme vardır. Minorsky, Kürt kelimesinin klasik İslam tarihçileri tarafından aşiret yaşam biçimine sahip olan İrani ve İranileşmiş kitleler için kullanıldığını belirtir (Sohrabiabad, 2018: 50). Örneğin 9.yüzyılda yaşamış İslam tarihçisi Taberi, İran hükümdarlarından Kisra Perviz zamanında cereyan eden olayları aktarırken, Behram'ın Perviz'e "...ey Kürd'lerin çadırında beslenmiş olan" hitabı ile Kürt kimliğini sosyal yaşamı belirtecek şekilde kullanır (1991: 1178).

Richard Frye, Kürt kelimesinin Arapça ve Pehlevice yazılmış birçok kitapta etnisiteye işaret etmeden göçebe halkları anlatmak için kullanıldığından bahseder. Örneğin, Arapça yazılan kaynaklarda Luristan'daki Lurlara, Huzistan'daki

konargöçerlere ve Kirman'daki Belucilere söz konusu kaynaklarda Kürt denildiğini aslında bunların bugün Kürt denilen milletle etnik ya da dilsel bir bağlarının olmadığını yazar (Sohrabiabad, 2018: 50).

Mackenzie, İbn-i Rosta'nın Lombardlarla ilgili “*Kürtler gibi çadırlarda yaşarlar*” benzetmesinden yola çıkarak Arap coğrafyasında Kürt kelimesi ile göçebe ve hayvancılık yapan insanların kastedildiğini yazar (Sohrabiabad, 2018: 51).

İvanov'a göre de Orta Çağ'daki bütün İrani konargöçerlere Kürt denilmiştir (Sohrabiabad, 2018: 52).

İranlı dilbilimci Natelhanleri de Arapça kaynaklarda kullanılan Kürt kelimesinin göçebe ve çoban kelimesi ile eş anlamlı olduğunu belirtir. İran'ın güney doğusunda bulunan Kirman'daki *Köç(kafs)* kabileleri için İbn-i Havkal tarafından “*Kürtlerdendir*” ifadesinin kullanıldığını halbu ki Mukaddesi *Ahsen't Takasim* isimli eserinde söz konusu kabilelerin dilinin Sind halkının diline benzediğini söylemiştir. Başka bir örnekte ise Hamza el-İsfahâni'nin, *Sinî Mülükü'l-Arz ve'l Enbiya* isimli Arapça eserinden “*Farisiler, Deylem halkına Taberistan Kürtleri derler tıpkı Araplara Suristân Kürtleri dedikleri gibi*” cümlesini naklederek (Sohrabiabad, 2018: 51) Farisilerin konargöçer yaşam özellikleri gösteren toplulukları Kürt tabiriyle karşıladıklarını anlatmış olur. Bu durumda 9.yüzyılda yaşamış İran'lı tarihçi Belazuri Fütûhü'l – Büldan eserinde Kürt'lerden bahsederken bunların konargöçer toplulukları olduğunu anlamak gerekir. Eserinde, Hz. Ömer döneminde Azerbaycan fethedildikten sonra burada bulunan Balasacan, Sebelân ve Sarcaran Kürtlerine dokunulmaması anlaşma şartlarına konulmuştur (Belazuri, 1956: 140-149).

John Limbert'e göre Kürt sözcüğü eski Farsçada veya Arapçada göçebe anlamına gelir ve herhangi bir etnik bağlantıya işaret etmez. Limbert, X. Yüzyıl Pers tarihçisi Beihaqi'ye ait bir alıntıya dayanarak Kürt teriminin göçebelere adlandırmak için kullanıldığını ve sadece İranlı göçebelere için değil Mezopotamyalı Araplara da ‘Suristan Kürtleri’ denildiğini belirtir (Bayrak, 2014: 142). Fakat Kürt teriminin göçerler için kullanılan bu şeklinin sadece Fars bölgesine ait Fars dilinin değişik lehçelerini konuşan İrani dil mensuplarına kullanıldığını söyler. Mehmet Bayrak, Kuzey batı bölgesinde kalan kırmanç Kürt lehçesini konuşan Kürtler hakkında göçebelikle ilgili bir bilgi geçmediğini söyler (Bayrak, 2014:140-142). Fakat Halaçoğlu'nun yukarıdaki örneklerinde görüldüğü üzere kırmanç bölgesi ile alakalı adlandırmaların konar-göçerlikle olduğu tartışılmayacak kadar açıktır.

Yukarıdaki örneklerden, araştırmacıların ekseriyetinin ittifakı ile Kürt teriminin Orta Çağ'da etnik aidiyeti belirtmediğini söyleyebiliriz. Daha ziyade konargöçer yaşam özellikleri gösteren sosyal grupların tümüne biraz da pejoratif anlam katılarak Kürt ismiyle hitap edilmektedir.

1.2. İnanç Biçimi Olarak Kürt Adlandırması

Kürt kelimesi sosyal yaşama gönderme yapmanın dışında inancı belirtmek için de kullanılmıştır. Bu kullanım biçiminin tarihine ilişkin bir kayıt olmamakla birlikte Anadolu'da gözlenen bir durumdur. Ahmet Buran, Türkiye Türkçesinde, Tunceli: Çemişkezek, Pertek, Erzincan ve Elazığ yörelerinde Kürt adı kimi zaman Alevi olmayı ifade etmektedir. Hiç Kürtçe bilmeyen Alevi Türkmenlere Kürt,

Kürtçe konuşan Sünni vatandaşlara da Türk dendiğini gözlemlerine dayanarak belirtmektedir (Buran, 2011: 46).

Halaçoğlu da 1518 tarihli Çemişgezek Sancağı Tahrir Defterinde Kızıuşan nahiyesi köylerinden Harılı köyünün yanına “Türk” eklenmesini tuhaf karşılamaktadır. Yine Çemişgezek Sancağı’na bağlı Keban nahiyesi köylerinden Kergâh köyünün yanına da “İslami Türk” ifadesi konduğunu, bunun gibi Ribat ve Haydi köylerinin de “Etrak” kelimesiyle tanımlandığını belirtmektedir ve bu örneklerde de Türk ve Kürt kelimelerine etnik bir anlam verilmediğinden bahisle,

“zira yörede pek çok Müslümün Türk ve Türkmen aşiret veya kasaba bulunmasına rağmen, böyle bir ifadeye rastlanılmadığı gibi, Osmanlı il yazıcıları tarafından, vergi dolayısıyla gayr-i Müslim unsurlardan Ermeni, Rum, Yahudi ve Suryaniler isimleriyle kaydedilirken, hiçbir zaman Türk unsurlar hakkında “Türk” açıklaması yapılmamıştır”(1996: 140)

demekle Halaçoğlu’nun müphemliğin farkında olduğunu görüyoruz. Fakat bunu inançla ilişkilendirecek bir değerlendirmede bulunmamıştır.

Buna benzer bir durumu Kahramanmaraş bölgesinde biz de gözlemledik. Ahir Dağına yaslanmış Kahramanmaraş şehrinin hemen önünde geniş bir ovaya yayılmış şekilde birçok köy bulunur. Bu ovanın bir kısmında Türkçe konuşan Kılıçlı Alevi Türkmenleri yerleşikken bir kısmında Kürtçe konuşan Sinemili Alevi Kürtler meskundur. Maraş yerli halkının bu iki grubu adlandırması hayli ilginçtir. Kılıçlı Alevi Türkmenleri *Kürt* olarak, Sinemili Alevi Kürtleri ise *aşiret* olarak adlandırılır. Daha ilginç ise bu iki gruptan Sinemilli Alevi Kürtler, civarda bulunan Sünni Kürt köylerini “*Türk*” olarak adlandırmaktadır. Yani, bugün bizim etnik terimler olarak kullandığımız Türk, Kürt kelimeleri inancı belirtmek üzere kullanılmaktadır.

Türkiye 1978 yılında Alevi-Sünni çatışmasına sürüklenirken Kahramanmaraş’ta yaşanan olayların TRT arşiv videoları izlendiğinde ilginç bir detay dikkati çeker. Şiddete maruz kalan tanıkların ifadelerine göre failler “Kürtlere ölüm” sloganlarıyla saldırmışlardır (<https://www.youtube.com/watch?v=0GOxeVsFDiA>). Yani Aleviler “Kürt” olarak adlandırılmaktadır. Fakat bu adlandırma soya işaret etmekten ziyade inanca işaret etmektedir.

Yine buna benzer şekilde sahadaki gözlemlerimizde Sünnilerin gözünden Adıyaman’da Kürtçe konuşan Alevi Rişvan aşireti, Kayseri/Sarız’da Alevi Koçgiri aşireti ve Alevi inançlı Kürtçe konuşan diğer köyler sadece “*aşiret*” olarak adlandırılır. Bu yerleşim yerlerine aşiret demekle Alevi oldukları anlatılmak istenir. Yani, statü bildiren bir terim olan “*aşiret*” inanç anlamında “*Alevi*” yerine kullanılmaktadır.

1.3. Şahıs Namlarından Gelen Kürt Adlandırması

Cemaatin Kürt olarak adlandırma görünümünden biri de şahıs ismine izafeten ortaya çıkan adlandırmalardır. Osmanlı Devlet geleneği olarak kendine karşı büyük bir güç teşkil ettiğini düşündüğü boyları küçük cemaatlere bölüp, başlarına birer kethüda vererek Anadolu’nun çeşitli yerlerine dağıtması bilinen bir durumdur. Cemaatlerin adlandırılmalarında bölünen cemaatlerin başına boy beyi olarak verilen kethüdaların isimleri etkili olmaktadır. Halaçoğlu’nun yukarıda bahsettiği gibi

“Bozulus Türkmenlerinden olan ve Kethüdaları İzzeddin Bey’den dolayı İzzeddinlü cemaati ismini de alan cemaate bazı yerlerde ‘Ekrâd-ı İzzeddinlü’ olarak kaydedilmiştir. Bunun başlıca sebebi İzzeddin Bey’in Ekrad Sancakbeyi olarak gösterilmesinden ileri gelmektedir”

değerlendirmesi bu adlandırmaya iyi bir örnektir. Necmeddin Aygün ise cemaat adlandırmaları hususunda buna benzer şöyle bir değerlendirme yapar:

“ konar-göçer teşekkülleri devlet adına vergilendiren ve gerçekte aynı aşiretten veya cemaatten olan bu kimselerin kendi adları veya tâbi oldukları sülale adları sıklıkla konar-göçer aşiretlerin adı olarak da kayıtlarda yerini alabiliyordu” (2018: 922-923).

Bürokrasinin müdahalesiyle ortaya çıkan bu tür adlandırmaları rahatlıkla üçüncü tip olarak kullanabiliriz.

Hem arşiv kaynaklarından hem de halk dilindeki dış adlandırmalardan edindiğimiz örneklerden yola çıkarak Kürt adlandırmasıyla ilgili bir tiplendirme yapmamız mümkün olabilir. Böylece sahada görebileceğimiz Kürt aşiret adlandırmalarını bu tiplerden biri ile açıklayabilmek mümkün olabilecektir.

Birinci tip Kürt adlandırması, hanedan soyundan gelen boy beylerinin ismine izafeten veya devlet tarafından ataması yapılan kethüdaların ismine izafeten verilen cemaat adlarında Kürt adına rastlanması ile oluşmaktadır. Bu adlandırma biraz rastlantısal olmakla birlikte akrabalık ilişkisinden veya lakattan kaynaklı bir adlandırmadır.

İkinci tip Kürt adlandırması, konargöçer yaşama işaret etmek üzere kullanılmaktadır. Fakat konargöçerlerin yüksek rakımlarda yaşayanlarına bu adlandırma yapılmaktadır.

Üçüncü tip ise dini kimliğe vurguda bulunmak üzere Alevi inançlı olanlara Kürt adlandırılması yapılmaktadır.

2. KARACAKÜRT CEMAATİNİN KÜRT ADLANDIRMA TİPLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmamıza konu olan Karacakürt cemaatinin yukarıdaki Kürt adlandırma tiplerinden hangisine gireceği meselesi tarihsel, kültürel ve kolektif bellek analiz verilerine bağlı olarak şekillenecektir. Öncelikle Karacakürt cemaatinin tarih kaynaklarındaki durumu gözden geçireceğiz ve kimliğine ilişkin bazı ipuçlarına ulaşmaya çalışacağız. Daha sonra kültürel unsurların ve sosyal yaşam özelliklerinin gösterdiği işaretler üzerinden kimliklerine ilişkin değerlendirmelerde bulunacağız ve son olarak kolektif bellek analizinde kim olduklarına dair işaretler arayacağız.

2.1. Karacakürt Cemaatinin Şahıs Namlarına Göre Adlandırılması

Tarihte Karacakürt Cemaati adına 1540 Bozulus Türkmenleri sayımında, ayrıca Maraş-Elbistan merkezli Dulkadirli Türkmenleri arasında rast gelinir. 17.yüzyılda ise Karacakürt Cemaati, Kayseri-Kırşehir arasında yaylak-kışlak hayatı sürmekte iken, Danişmendli Türkmenleri içinde ortaya çıkmış Orta Anadolu menşeli bir cemaattir. Anadolu’da Karacakürt adına ilk kez Kırşehir Sancağı-Kırşehir Kazası’nda Danişmendli Türkmenlerine mensup Boynuinceli Aşireti teşekkülleri arasında, 1656 sayımında 68 hâne olarak rast gelinmiştir

(Halaçoğlu, 2009: 1262). 1514-1518 tarihleri arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Osmanlı idaresine girmesi neticesinde bu coğrafyada Akkoyunlu ve Memlük devletlerinden miras kalan konargöçer gruplar Bozok ve Üçok Türkmenleri ile bazı Kürt cemaatlerinden oluşmaktayken Osmanlı devleti bu konargöçer gruplara yeknesak bir grupmuş gibi Bozulus adını verip onları bir idari mali ünite altında toplayarak yönetmeye başlamıştır (Aygün, 2018: 906-907). Aygün, Karacakürt cemaati 1540 tarihli Bozulus Türkmenleri sayımında adı geçtiğine göre, Karacakürtlerin Akkoyunlu ve Memlüklülerin konfederasyonunda bulunan Kürt cemaatlerin devamı olduğunu düşündürecek bir neden sonuç ilişkisini kurduracak bilgi vermektedir. Fakat o bunu söylemez, onun yerine başka bir bağlam kurar.

Aygün, Danişmendli adının zamanla unutulmaya yüz tutması ve yerine Boynuinceli adının öne çıkması örneğinden yola çıkarak Karacakürtler hakkındaki ifadesi şöyledir:

“bu bilgi, nüfus çokluğundan ziyade devlet veya diğer aşiretler ile olan ilişkilerde yetenek ve dirayet sahibi, sözü dinlenir kimselerin cemaatler birliğine boy beyi olduğu ve zamanla ilgili cemaatler/aşiretler birliğinin bu boy beyinin mensubu olduğu cemaatin/aşiretin adıyla anıldığına işaret olabilir. Bu minvalde, Boynuinceli Cemaatler Birliği'nden olan Kürdmahmadlı ve Karacakürd cemaatleri çatısı altında kayda giren köylerde meskún ahalinin günümüzde Kürtçe konuşmamaları ve Türkmen olduklarını ifade etmeleri, benzer bir sürecin sonucu gibidir” (Aygün, 2018: 915).

Yani Karacakürt adlandırması ona göre dirayetli bir beyin adına izafeten verilmiştir.

2.2. Karacakürt Cemaatinin Yaşam Tarzına Göre Adlandırılması

Tarihsel veriler kesinlik içerdiği taktirde kimlik inşası için önemlidir. Çünkü kimliğin önemli bileşenlerinden biri tarihtir. Ama ihtimal sözkonusu ise diğer verilere de itibar etmek gerekir. Nitekim Kürt teriminin kullanımında kültürel unsurlar ve topografik faktörlerin de etkili olduğunu kültür tarihimizden bilmekteyiz. Osmanlı tarih yazıcılığı yukarıda bunun örneklerini göstermektedir. Konargöçer yaşam tarzı bir cemaatin Kürt olarak adlandırılması için yeter sebep olabilir.

Karacakürtler konar göçer oldukları ve yükseltisi olan bir yerde meskun oldukları için bu isimlendirme yapılmış olabilir mi? Karacakürtlerin kolektif bellekleri bu adlandırmanın doğru olabileceğini göstermektedir. Konargöçer olmaları, mera ve yaşam alanı olarak kullandıkları Karacadağ gibi 1800 rakımlı bir dağ ile anılmaları Karacakürt olarak adlandırılmalarına vesile olabilir. Karacakürt Köyleri Türkmen dernek başkanı Serdar Güneş, Kolektif belleklerinde Karacadağ'ın önemli bir yer tuttuğunu şöyle belirtir:

“Karacakürt denmesinin en büyük sebeplerinden bir tanesi de Urfa tarafından yani Güneydoğu'dan gelmemiz oradaki insanlara verilen ismin burada bize aynen yansıtılması gibi halbuki Karacadağ'da amca çocuklarımız yaşar bugün hala 58 köyde onlara Türkanlı aşireti diyorlar orda Türkanlılar diyorlar, oradakiler Kürtçe konuşuyor ama kendilerini Kürtçe konuşan Türkmenleriz diye ifade ediyorlar. Aşiretin buradaki adının Karacakürt olmasının ya da Karacakürt yada Karacayurt diye de ifade edilir bazı kaynaklarda en büyük sebeplerinden birisi Karacadağ bölgesinden gelmemiz...”

Güneş'in son cümlesinden Karacadağ'ın cemaatin isimlendirilmesinde önemli bir yeri olduğunu anlıyoruz. Yüksek rakımlı yerlerde yaşayan göçebelere hangi etnik kökenden olursa olsun Kürt olarak adlandırılması bir vakıdır. Karacakürtlerin de bu vesile ile Kürt olarak adlandırılmaları kuvvetle muhtemeldir. Yukarıda bahsedilen Türkanlı aşireti hakkında yapılmış bir çalışmada her iki aşiretin birbirinden haberdar olduklarını görüyoruz. Türkanlı aşireti Kürtçe konuşmasına rağmen kendilerinin Türk olduklarını söylemektedirler. Bölgede Karacadağ Türkmenlerine Tirkan/Türkan/Tirkanlı Aşireti adı verilmektedir. Osmanlı Tahrir Defterlerinde "Ekrad ve Yörükân Taifesinden" şeklinde gösterilmişlerdir. Karacadağ'ın eteklerinde 58 köy Türkanlı aşiretine mensuptur. Tirkanlı aşiretinin akraba topluluklarla irtibat halinde olduğunu iletişim halinde olduğu şu toplulukların bilinmesinden anlıyoruz: Kırşehir'de Karacakürt aşireti, Mersin Erdemli'de Boynuinceli Aşireti, Gaziantep Barak Ovası'nda Tirkanlı aşireti, Diyarbakır'ın Bismil İlçesi'nde Tirkanlı ve Elâzığ'da Tirkanlı aşireti (Kara-Talas, 2016: 4). Dikkat edilirse Kara ve Talas'ın Urfa-Karacadağ'daki saha çalışmasında Karacakürt aşireti Karacakürt olarak anılmaktadır. Bu da biraz sonra göreceğimiz gibi Karacakürt aşiretindeki kimlik dönüşümünün akraba topluluklar tarafından da kabul gördüğü anlamına gelmektedir.

2.3. Karacakürt Cemaatinin İnanç Unsuruna Göre Adlandırılması

Karacakürt cemaatinin Kürt olarak adlandırılma sebeplerinden biri de Alevi inancına sahip olmaları olabilir mi? Hacı Bektaş Veli dergahının çevresinde olmaları bizde ilkin bu intibayı uyandırdı. Bu vesile ile belirlediğimiz birkaç Karacakürt köyünde mülakat yaptık. Nevşehir ili Gülşehir ilçesi Büyük Kayapa köyü ilk mülakat yaptığımız köy oldu. Daha sonra Hacı Bektaş İlçesine bağlı Büyük Kayı ve Küçük Kayı köylerinde mülakat yaptık. Buralarda Karacakürt cemaatinin Alevilikle hiç bir ilgisinin olmadığına dair izlenim edindik. Aleviliğin klasik kurumları olan Musahiplik, Dedelik, Muharrem Orucu gibi kurumların kolektif bellekte izleri olup olmadığına ilişkin sorularla mülakatı derinleştirmemize rağmen Aleviliği çağrıştıracak herhangi bir bulgu bulamadık.

Karacakürt köyleri içinde sayılan Kırşehir ili Mucur ilçesi Kargın ve Geyicek köylerinin Alevi kültürünü yansıtacağını düşünerek mülakatımızı buralara yönlendirdik. Kargın köyünde yaptığımız mülakatlarda görüşmeciler köyün ismini Garkın veya Gargın olarak telafuz etmektedirler. Köyü kurduğu düşünülen üç oymak vardır ve bunların Karacakürt olduğu söylenmektedir. Fakat görüşmeciler arasında asıl Karacakürtlerin Geyicek köyünde olduğundan bahsedilmektedir.

Kargın, tarihi kayıtlarda hem boy olarak geçer hem de Alevi inancında önemli bir ocak olarak bilinir. Hacı Bektaş velayetnamesinde Kargın ocağının Bektaşılık çatısı altına nasıl girdiği şöyle anlatılır:

"Dede Kargınlular, Maraş-Elbistan'daki Dulkadirlü ulusunun Göksun'da kışlayıp Binboğa dağında yaylayan güçlü bir boyu idi. 13 yy. başlarında Dulkadirlü ulusu arasında yaşayan "Dede Garkın evladı, II. Beyazıt çağında yazılan Hacı Bektaş Velayetnamesi'ne göre: Horasan'dan gelirken Hacı Bektaş Veli'nin Kayseri yolunda görüp, el verdiği Dulkadirlü İbrahim Hacı adlı bir çobanı mürit edinerek "Geyik derisinden bir börk" vermişken, bunu o çobanın oğullarından "Ünlü Dede Garkın'undur" diyerek "niza ile" ellerine geçirmişlerdi. Bundan sonra bütün Dede Garkınlular, bu biçimde geyik

derisinden Bektaşı Börk'ü giyinerek "ocaklı boy" oluvermişlerdir" (Yalçın-Yılmaz, 2002: 22).

Yalçın ve Yılmaz, Dede Kargın ocağının yaşadığı yerlerden bahsederken Karacakürt cemaati ile ilişkisini mümkün kılacak münasebete de imkan verir.

"Elimizde Karkın Dede ve Dede Karkun ile ilgili 1499 yılına ait belgeler ve daha sonra yazılmış olan III. Murat Dönemi'ne ait Maraş Yörükleri Defterlerinde Dede Karkın Ocağı mensuplarının yaşadığını kesin kabul edebileceğimiz yerleşim yerlerinin bulunduğunu görüyoruz. Karkunluların iki kola ayrıldıkları bunlardan bir kolunun Develi Karkun adını aldığını ve daha çok develerle kömür taşıyıcılığı yapan yerleşik bir kol olduğunu belgelerden öğreniyoruz. İkinci kol ise, Bozgeyikli Karkınları olarak adlandırılmış olup, kesin belgeleri bulunmamakla birlikte konar göçer olan bu Karkın kolunun, geyik ve geyiklerle ilgili Anadolu'daki söylencelerle bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Kendilerinin geyik derisinden başlık taşımaları Velayetname'de anlatıldığına göre, bunun için İbrahim Hacıyla tartışmaları ve ondan bu başlığı alarak kullanmaları iddiayı güçlendirmektedir" (Yalçın-Yılmaz, 2002, s.23).

Kargın Ocaklı Boyu adlandırması bu boyun hem dede ocağı hem de etnik anlamda boy şuuruna işaret ettiğini göstermektedir. Kargın, Anadolu'da hem etnik anlam bildirecek şekilde köy adlarına verilmiştir hem de irşad etmek ve sosyal düzeni sağlamak üzere diğer boyların içinde yaşamışlardır. Kargın ocaklı boyunun Anadolu'da temel işlevi dini irşat olmasına rağmen başka işlevler üzerine de örgütlendikleri görülür, Birincisi kömür madenlerinin kontrolü sağlamak ve ulaşımı denetlemek. İkincisi, av hayvanlarının avlanılmasını düzenlemektir. Av hayvanlarının kontrolünü sağlayan Kargınlı ocaklara Geyikli Baba denmektedir.

"Avcılıkla geçinen bazı kollar ki Anadolu'da Geyikli Baba, Bozgeyikli adlarıyla anılan Horasan Erenlerinin birçoğu avcıların hayvan katliamını önleyen av hayatını düzenleyen görevler yüklenmişlerdi. Osmanlı tahrir defterleri incelendiği zaman bu ocakların babadan oğula görevleri devrettiklerini görüyoruz." (Yalçın-Yılmaz, 2002: 17).

Kargın Ocağı ile ilgili anlatılan bu teorinin bizim çalışma sahamıza da uyduğunu söyleyebiliriz. Karacakürtler arasında Kargın Ocağının bulunduğunu gösterecek saha verileri bulunmaktadır.

Kırşehir/Mucur/Geyicek köyü Geyikli Baba'nın mezarının bulunduğu yerdir. Karacakürt köyü olarak bilinmektedir. Geyikli Babaya ilişkin bir anlatı vardır. Bölgedeki Karacakürt köyleri bu mezara dilek ve adakları için gelirler. Geyikli Baba muhtemelen Garkın Ocağı'na mensuptur. Bu köye yakın mesafedeki Kargın köyünün Karacakürt köyü olmasına rağmen bu köyü gerçek Karacakürt olarak göstermeleri ve Geyikli Baba'nın kültüründen bahsetmeleri aralarında bir bağın olduğunu göstermektedir. Yine Kargın köyünde bir görüşmeci M. A'nın "*Gülşehir'in köylerinden birinde Dede Garkın mezarı varmış, biz oradan geldik*" demeleri Garkın Ocağı'nın varlığına ilişkin haberdar olduklarını gösterir. Nitekim 1781 tarihinde Silahdar Karavezir Seyyid Mehmed Paşa tarafından Arabsun (Gülşehir) kazasına iskân edilen cemaatler arasında Kargın cemaati de bulunmaktadır (Gündüz, 2016: 157. Abanoz, 2018: 740).

Garkın ocaklı boyunun Karacakürtlerin arasında bulunması ve onları irşad etmek ve/veya kendilerinden beklenen av hayvanları ile ilgili sosyal düzeni sağlama görevlerini üstlenmeleri olgunun doğal özelliklerinden sayılmalıdır. Çünkü onların başka cemaatler içinde varlıklarını sürdürmeleri bu özelliklerine

bağlanabilir. Nitekim Maraş'ta Kılıçlı Türkmenlerinin arasında da yaşadıklarına dair bilgi mevcuttur. “*Maraş-Pazarcık bölgesinde Halep Salnamelerinde geçen göçebe Dede Karkun'lular köyü o çevredeki Aşağı Kılıçlı oymağının 6 tiresinden biri olup, dedeler de denilen Dede Karkınluların yeridir.*” (Yalçın-Yılmaz, 2002: 22). Kılıçlı Türkmenlerinin Alevi oldukları düşünüldüğünde Kargın cemaatinin hem dini hem sosyal düzeni sağlamak gibi bir görevi üstlendiği düşünülebilir. Karacakürt cemaati içinde de bu tip bir işlev gördüğü düşünülebilir.

Kargın ve Geyicek köyleri bugün kimliklerini Karacakürt olarak inşa ediyor olsalar bile geçmişte Kargın ocak ve boyunun dini işlevlerini canlı bir şekilde yaşattıklarını söyleyebiliriz. Nitekim Geyicek köyünde yaşamış Aşık Hasan Nebioğlu (1902-1988) bölgesinde tanınmış bir aşıktır, ümmi olarak bilinir. Şiirleri arasında Alevilik inancını çağrıştıran temalar belirgindir:

Çiçekdağı her dağların ulusu

Yağar yağmur eksik olmaz dolusu

Sende yatan Muhammedin Alisi

Çağlayıp akar selini gördüm(1977: 91).

Aşık Hasan'ın şiir kitabında doğaçlama söylediğini düşündüğüm “Aşık Hasan Sen Nerelisin Diye Sordular Hasan Elini Kulağına Attı” başlıklı şiirinde şu iki dördlük kimliği hakkında yine bilgi vermektedir:

Söylersin Hasan dertli kelâmı

Her dem ruhuma verin selâmı

Şehri Medine'de fahri âlemi

Ravzesine yüzler sürendim ben

Hasanla Hüseyin yanında Ali

Bu aşka düşünler olmaz mı deli

Binmişler atlara aşarlar beli

Arabın tam çölün bilendim ben (1977: 92-93).

Kerbela matemi Alevi inancın önemli kültlerinden biridir. Sünni inançta da yer almakla beraber daha çok Aleviliği karakterize eder. Aşık Hasan'ın Kerbela matemi ile ilgili söylediği şiiri dini kimliğine ilişkin bilgi vermektedir.

Havariçler suyun yolun bağladı

Susuzluktan ciğeriniz dağladı

Dedeni sevenler sana ağladı

Sen şehidi kerbelasın ya Hüseyin

Hariciler kılmaz sünneti farzı

Hüseyine ağlattı kürrei arzı

Olsa idi baban çekerdi güzü

Sen garibi Kerbelasın ya Hüseyin...(1977: 105).

Dokuz kıta söylediği kerbela matemi şiirinde “havariç” ten bahsetmesi Sünni bakış tarzına işaret etmektedir. Çünkü Alevi inancında havariç yerine yezid tiplmesi daha çok kullanılmaktadır. Bununla birlikte şiirde Hz. Ali’ye atfedilen rol geleneksel Alevi inancını yansıtmaktadır.

Fakat kerbela matemi ile ilgili bir başka şiirinde “Hz. Hüseyin’e Naat” başlığında Alevi tonlaması çok açık görülür. Yezit’e lanet okur, Hz. Ali’ye hutbede küfredildiğinden, Ebu Müslim’in Yezit’ten intikam alışından bahseder. Bu bilgiler daha çok Alevi kolektif belleğinde mevcuttur.

...Yezidin ettiği böyle mi kala

Dostların ağlayıp düşmanlar güle

Emmin Hamza Cafer yok ki imdada gele

Sen garibi Kerbelasın ya Hüseyin

Yezit melun suyu yolun bağladı

Susuzluktan ciğerlerin dağladı

Dedeni sevenler sana ağladı

Sen susuzu Kerbelasın ya Hüseyin

...Muaviyenin oğlu Yezit

Dımışkıya mekân tuttu

Nice Şahlar şehit edip

Memlekete hüküm etti

Aliye hem türap dedi
Kendini meth etti övdü
Hütbede Ali'ye sövdü
Lanet olsun o mel'una

...Mızrabı cihangirler
Şahane bir cengettiler
Ol yezide denk ettiler
Ebu Müslim bir uğurdan

...Mısır diyarından tuttu
Ben içinde esir etti
Atasının intikamın

Aldı andan Ebu Müslim (1977: 80-84).

Aşık Hasan'ın kolektif belleğinde Alevi inancını çağrıştıracak çok daha belirgin şiirleri vardır. Bunlardan biri On İki İmam üzerine söylediği şiiridir.

On iki İmamın başıdır Ali
Hasanla Hüseyini sevmiyen deli
Zeynel Hüseyini ol sultan ulu
Onlar bir bentden çekilir gelir.

Musa'i kazım Muhammed Baki
Hasanlı askeri Aliyyül Taki
Caferi Sadık ol nesli paki
Bunlar oğul balı süzülür gelir

On ikinci imam mehdi gelecek

Şehri hakikat varıp bulacak

Dünyaya gelenler elbet ölecek

Birgün kabirciğin kazılır gelir (1977: 94-95).

Aynı şiirinin sonuna Sünni inancını ve aidiyetini bildiren bir mısra yazma ihtiyacını hisseder: “*Kitabım Kur’an meshebim imamı azam*”. Çünkü çevresinde Alevi olduğuna ilişkin bir kanaat vardır. Bunu, araştırmacı Mustafa Sever’in (2007) “Geyicekli Âşık Hasan” şiir kitabında hayatından bahsederken görüyoruz. İlginç olan şu ki yazarın Geyicekli Hasan’ın bütün şiirleri olarak lanse ettiği kitabında Alevi inancını çağrıştıracak hiçbir şiirine yer verilmemiştir. Geyicek köyünün bugünkü görünümü tipik Sünni inancını yansıtır. Geyicekli Hasan’ın da şiirlerinde ekseriyetle Sünni olduğunu bildiren şiirler vardır. Fakat geçmişten gelen ve kolektif bellekte izleri halen sürülebilen Alevi inancına yukarıda gösterildiği gibi rastlamak mümkündür.

3. GÜNÜMÜZDE KARACAKÜRT CEMAATİNİN KİMLİK İNŞASI

Karacakürt cemaatinin bugünkü üyeleri acaba kendilerini nasıl adlandırmaktadırlar? Kimlikleri hakkında ne düşünmektedirler? Buna ilişkin öncelikle Karacakürtlerin meskûn olduğu yerler hakkında kısa bilgi verip daha sonra kimliklerindeki dönüşüme değinmek gerekir.

1727 yılında Nevşehir’li Damat İbrahim Paşa’nın çıkarttığı fermanlar ile Nevşehir’e yerleştirilmeleri emredilen konar göçer aşiretler arasında Boynuinceli Aşiretine bağlı Karacakürt ve Kürdmihmadlı cemaatleri bulunmaktadır. Nevşehir’in nüfusca desteklenmesi amacıyla konargöçer teşekküllerden okur yazar, hac görevini yapmış, kudretli(servet sahibi) kimseler tercih edilmiştir (Aygün, 2018: 918). 1834 yılına ait nüfus defterinde ise Karacakürt cemaatine ait şu bilgilere rastlanmaktadır:

“Cemaat 44 köy ve 2878 erkek (toplam 5756 kişilik) nüfus ile Boynuinceli Mukataası’nın en büyük nüfusa sahip kısmını oluşturmaktaydı. Cemaate bağlı köyler Kızıllırmak’ın kuzeydoğusunda, Kırşehir tarafında kalmaktadır. Günümüzdeki idarî ayrıma göre, Kırşehir şehir merkezinden başlayarak Seyfe Gölü nihayetine kadar olan yerleşimler ile buradan güneye, Hacıbektaş ilçe merkezine gelene kadar mevcut olan köyler (Başköy, Küçükburunağıl, Çiğdem ve Mikâil’i kapsayan hat) Karacakürt Cemaati’ne mensuptu. Karacakürt Cemaati’ne bağlı olan bu 44 köy, günümüzde çoğunlukla Kırşehir İli Mucur İlçesi’ne; daha az sayıda olmak üzere Kırşehir merkez ile Kaman ve Hacıbektaş ilçelerine bağlıdır. Karacakürt Cemaati kendi içinde Hacıvelli, Maksudlu, Harablı, Kürdaliuşağı, Nefesli, Hayvan (veya Hivan) Yağmurlu ve Çadırılı adlarındaki mahallelere (obalara) ayrılmıştı. Bu bağlılıktan dolayı, mesela Çadırılıobası “Çadırılıkürt” imlasıyla da kayıtlarda yerini almaktaydı” (Aygün, 2018, s.924).

1831 tarihli nüfus defterinde Nevşehir’de Mahall-i karacayurd isimli mahalleye, nüfus bilgilerinde ise Karacakürt sanlı bir çok isme rastlamak mümkündür (BOA. Nüfus Defteri 3554:27-31). Bugün köyler boy ve oymaklarına göre kaydedilmediği için hangi köylerin Karacakürt olup olmadığı nüfus kayıtlarına bakılarak tespit edilememektedir. Bununla beraber Karacakürt ile ilgili araştırma yapan yerel araştırmacılara (Şahin, 2005: 114, Altınok, 2000:

223) ve Karacakurt Derneği başkanı Serdar Güneş'in verdiği bilgilere göre halen Nevşehir ili Gülşehir ve Hacıbektaş ilçelerinde, Kırşehir ili Mucur merkez ve köylerinde 60-80 arası köyde Karacakürtlüler yaşamaktadır. Kesin sayının verilememesinin sebeplerinden biri araştırmacıların keyfiyete göre köyün kimliğine karar vermesidir. Doğru bir tespit için iddia edilen her köye ve köydeki her haneye kendilerini nasıl tanımladıkları sorulmalıdır.

Sosyal gruplar kimliklerini inşa ederken tarih, kültür ve sosyal çevrenin etkisinde kalırlar (Bilgin, 2014: 72). Kolektif bellekte aktarılagen tarihi bilgiler grubun kim olduğuna dair önemli verilerdir. Fakat, bu bilgiler zamanın aktörleri tarafından yorumlanarak kimlik haline getirilirler. Kimi zaman bilgiler arasında bulunan çelişkiler mantıklı bir tutarlılık ile yeniden inşa edilir. Kolektif belleğin inşasında tarih bugünün ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde yeniden yorumlanır. Yeni tarih inşasının doğru olmasına gerek yoktur, çünkü sosyal aktörlerin bir tarihçinin bilim disiplinine sahip olması gibi kısıtları yoktur. Bugünkü ilişkilerinde gruba yardımcı olacak, benlik saygısını artıracak, grup kimliğine pozitif yüklemeler yapmak yeterli olacaktır. Bu gibi durumlarda genellikle bir kimlik müteşebbisi veya bellek müteşebbisi ortaya çıkar ve konjonktüre göre kimliği kurgular. Nitekim, Karacakürt cemaatinin kimlik inşasında da böyle bir müdahalenin olduğunu görüyoruz.

Geleneksel bilgilerin aktarılageldiği kolektif bellekte Karacakürt kimliğinin oluşumuna ilişkin tarihi derinliği görebiliyoruz. Karacakürtlüler, kendilerinin Diyarbakır/Karacadağ'dan geldiklerini söylerler. Karacadağ'ın isminden dolayı da Karacakürt ismini aldıklarını bilirler.

Karacakürtlü yerel araştırmacı Hasan Şahin'in köken değerlendirmesi de cemaat arasında bilinen bir adlandırmadır. Ona göre Karacayurt cemaati Diyarbakır bölgesindeki Boz-Ulus Türkmen aşiretlerinden biridir. 1600'lü yılların başında Urfa İli Karacadağ bölgesinde bulunan Türkmen Karacayurt aşireti bu yüzyılın sonunda Kırşehir bölgesine yerleşmiştir (Şahin, 2005: 113, Altınok, 2000: 40).

Karacakurt Köyleri Türkmen Dernek Başkanı Serdar Güneş mülakatımızda bununla ilgili şu bilgileri verir:

“ Karacakürt denmesinin en büyük sebeplerinden bir tanesi de Urfa tarafından yani Güneydoğu'dan gelmemiz oradaki insanlara verilen ismin burada bize aynen yansıtılması gibi halbuki Karacadağ'da amca çocuklarımız yaşar bugün hala 58 köyde onlara Türkanlı aşireti diyorlar orda Türkanlılar diyorlar, oradakiler Kürtçe konuşuyor ama kendilerini Kürtçe konuşan Türkmenleriz diye ifade ediyorlar. Aşiretin burdaki adının Karacakurt olmasının ya da Karacakürt ya da Karacayurt diye de ifade edilir bazı kaynaklarda en büyük sebeplerinden birisi Karacadağ bölgesinden gelmemiz, bir rivayete göre de biz oymak olarak Dulkadir beyliğinin içerisinde uzun süre yaşamışız, Dulkadiroğulları beyerinden birtanesinin ismi Kurtkaraca Bey'dir ondan esinlenerek Kurtkaracayı Karacakurt olarak ifade etmişlerdir.”

Karacakürt kimliğinin farklı yorumları hakkındaki bilgimiz 19.yüzyılın ortalarına kadar gitmektedir. Çünkü 1865 yılında Kırşehir bölgesine yapılan iskanda yer alan Aşık Sülük Hüseyin şiirlerinde Karacakürtleri Karacayurt olarak anmaktadır (Altınok, 2000: x).

“Aslımı sorarsan Türkmen oğluyum,

Koca Kozanoğlu Türkmen değil mi?

Horasan’dan Halep, Şam’a bağlıyım

Bozok, Karacayurt Türkmen değil mi?(Altınok, 2000: 98).

Bu dörtlük Karacakürtleri hem Türkmen olarak hem de Karacayurt’lu olarak tanımlamaktadır.

Karacakürt kimliğinin son zamanlarda yeniden yorumlanması, Türk siyasi tarihinin renkli simalarından olan Osman Bölükbaşı zamanına kadar geri gidebilir. Osman Bölükbaşı Karacakürt cemaatinin saygın bir üyesidir. Cevat Hakkı Tarım’ın “*Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I*” eserinde Karalar köyü civarında bulunan Karakurt adlı bir türbe, mescit ve kaplıcadan bahseder. Tarım, Selçuklu dönemine ait bu eseri yine bu bölge outran Karacakürt aşiretine ait olması gerektiğini düşünür. Karacakürt aşiretinin reislerinin Karacakurt olduğunu ve asıl adlarının Karacakurt iken zamanla Karacakürd’e çevrildiğini söylediklerini belirtir. Cevat Hakkı Tarım’ın Osman Bölükbaşı ile akrabalık ilişkisi bulunduğu göre (Şahin,2012: 215-222) bu bilgiye de bizzat grubun içinden ulaşılmış olmalıdır.

Osman Bölükbaşı’nın 1950’li yıllarda siyasi mücadelesine destek vermek isteyen bir gazete köşe yazısında da yine Karacakürt yerine Karacakurt ismi kullanılmaktadır. Bölükbaşı, “*Karacakurt Türkmenlerinin yağız yavrusu*” olarak isimlendirilmektedir (Taha Toros Arşivi). Karacakurt adlandırılması 1950’li yıllarda biliniyor olmasına rağmen yerelde yaygın olarak Karacakürt adının kullanıldığını düşünüyoruz. Bu kanaati yaptığımız mülakatlarda yaşlı olan görüşmecilerin kendilerini Karacakürt olarak tanımlamalarından edindik. Karacakürt adlandırması daha sonra sıkıntı yaratmış olacak ki isim değişikliği için kurumsal bir adım atılıyor.

Karacakürt köyleri adına 2004 yılında Karacakurt Köyleri Türkmen Derneği kuruluyor. Fakat Karacakürt isminin Karacakurt’a dönüşmesi fikri 1990’lı yılların başına tekabül ediyor. Bu yıllar Türkiye’de PKK terörünün kendini iyice hissettirdiği ve Kürt ismiyle birlikte anılmasından dolayı Kürt kimliğinin pejoratif anlam kazanmasına neden olduğu yıllardır. İsmi tartışılmaya başlaması ile birlikte yeni kimliğe ilişkin bir kolektif bellek oluşturma faaliyeti başlıyor. Buna ilişkin olarak Aşık Sülük Hüseyin, Aşık Ozan Budala’da Karaca ile Kurt isminin geçtiği destanlar kolektif belleğin değerli mirasları oluyorlar. Yine tarihte Dulkadir beylerinden birinin adı Kurt Karaca olarak biliniyor (Şahin, 2005: 113) ve Karacakürt’ün aslında Kurt Karacadan geldiğine inanılarak Karacakurt kimliği benimseniyor. Karacakurt Köyleri Türkmen Derneği Başkanı Serdar Güneş kuruluş süreci hakkındaki sorumuzu cevaplarırken dönemin siyasi havası ve bürokrasinin sınırlayıcı etkisi ve grubun düşün yapısı hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Derneğin kuruluş aşamasında konuya ilgi duyan araştırmacılarla bir fikir alış-verişinde bulunmadık ama bölgede genel olarak Karacayurt denmiş, Karacakürt denmiş, Karacakurt denmiş, derneği kurduğumuz zaman emniyetin Karacakürt ismiyle dernek kurmasını yasak olduğunu bildiğimiz için, yani Kürt ismiyle o zamanki yasalara göre kurulamıyordu şu an serbest ama 2004 yılında bu yasaktı. O yüzden bir de fikir olarak ta bize ters geliyordu. Türkmen oymağının tabanda Kürt diye anılması ama tavanda

Türkmen olması da tezat teşkil ediyor. Karacakurt ya da Karacayurt isimleri üzerinde durduk. O zamanki bu işe dernekleşelim diyen arkadaşlar da Karacakurt üzerinde fikir birliği sağlandı. Derneğin ismi o şekilde oldu. 15 yıllık bir dernek. Dönem dönem bölgemizde toy kurup toy yaptık, 6 kez yaptık bunu. Kış günlerinde Mucur merkezde kapalı alanda tiyatrolar oynatılması, yöresel programlar yaptığımız etkinliklerimiz de var.”

Serdar Güneş, Karacakurt derneğinin kurulmasından sonra Karacakürt köylerinden adlandırmaya yönelik gelen tepkiler hakkında şunları söylemiştir:

“Tepkiler var, iyi olmuş yönünde de var, bu işi Karacakürtü kurt yaptınız diyen de var, siyasi anlamda düşünüp siz bu işi bir siyasi partiyle bağdaştırıyorsunuz diyen de var. Ya da yav iyi etmişsiniz biz Kürt müyüz ya da biz sol bir partimiyiz işte Kürdü daha çok onlar temsil eder düşüncesiyle bu anlamda yaptığımız iyi olmuş ya da az sayıda olsa da bu işi bilenler için söylüyorum, Karacayurt ismi çok yakışır, bunu kullansaydınız diyen arkadaşlarımızda var. Ama ağırlık olarak Karacakurt ismi gündeme geldiği için bunu kullandık biz. Yoksa şunu ısrarla söylüyoruz yine söylerim, 10 sene sonra da söylerim, derneğimizin siyasetle uzaktan yakından bir alakası yok. Biz hiçbir partinin yanında da değiliz, karşısında da değiliz. Bir parti hariç Türkiye’de etnik bölücülük yapan, siyasi anlamda bölücülük yapan memleketin bir bölgesini bölmeye çalışan, üç beş çapulcu haricinde Türkiye’de yasal olarak kurulan tüm partilere biz uzaklığımız aynı mesafede. O şekilde bir yapı var, her geçen gün biraz daha büyüyor ki aşiretin şöyle bir yapısı var, hocam, Karahıdır kendini ayrı bir bölgede ayrı bir oymak gibi görmeye başladı. Yağmurlular kendini ayrı bir oymak olarak görüyor. Mucurun köyleri vardır, Kızılırmak yayının iç kısmında onlar Bucak oymağıyız diyorlar, Bu tarafta Hacı Bektaş’a bağlı köylere de çöl köyleri çöl oymağı adı altında söylüyorlar, bunun bir sebebi de günümüzün siyasetinden kaynaklanıyor. Kırşehir ve Nevşehir civarında hiç kimse karşısında güçlü bir yapı istemiyor.”

Dernek kurulduktan sonra Karacakurt isminin cemaat içinde kabulü yaşa göre değişmektedir. Büyükkayapa köyünde yapmış olduğumuz mülakatta 73 yaşındaki H.E “*komşu köyler bize Karacakürt der, biz de kendimize Karacakürt deriz*” derken, 35 yaşındaki A.E “*karaca kürt değil, karaca kurt diyelim. Orta Asya’dan gelirken bu yannı kurt yol göstermiş de, bizimkiler yolu bilememiş kurt önüne düşmüş bunlara yol göstermiş, öylece karaca kurt demişler. Ondan sonra karaca kurt demişler*” diyerek Karacakurt kimlik değişimine kendi meşrulaştırıcı yorumunu katmaktadır. Kürtçe biliyor musunuz sorusuna A.E tepki göstererek “*Yok, biz Kürtçeyi hiç bilmeyiz. Kürtçe değil hocam da kurt diye geçiyor, biz Türkünüz yani*” diyerek Türk kimliğini pekiştirme ihtiyacı hissetmiştir. A.E köylerinin Karacakürt olarak bilinmesinden dolayı bazen “Kürt müsün?” sorusuyla karşılaştığını söylemiştir. A.E yakın civarlarında Bozdoğan Kürtlerinin olduğunu, gerçek Kürtlerin onlar olduğunu söyleyerek bu benzetmenin hoşuna gitmediğini dolaylı olarak ifade etmiştir. A. E Karacakurt Köyleri Türkmen Derneğinin varlığı hakkında haberdardır. Etkinliklerine gidip geldiğini söylemektedir.

Buna benzer durum Geyicek ve Kargın köylerinde de yaşanmıştır. Gençler Karacakurt kimliğini sahiplenirken, daha yaşlı nüfus Karacakürt kimliğini kullanmakta bir sakınca görmemektedir. Geyicek köyünde yaşayan 35 yaşındaki E.N ailesinin Derinkuyu/Til kasabasından geldiğini ve Karacakurtlu olduğunu özellikle belirtirken Türk kimliğine ilişkin detayları öğrenme arzusu dikkati

çekmiştir. Kargın köyünde tarih öğrencisi S.M Karacakurtlu olduklarını belirtmesi ve köyünün ismine ilişkin değerlendirmelerde kargı kelimesinin etimolojik anlamına dikkat çekerek kimliğini genel kabul gören referanslar üzerinden inşa etmeyi tercih etmiştir. Aynı köyde daha yaşlı nüfus Karacakürt kimliğini daha sakıncasız kullanmıştır.

Gözlemlerimizden anlaşılan Karacakürt kimliği, örgün eğitim almış genç kuşakta tepki ile karşılanmaktadır. Kürt kimliğinin siyasi konjonktüre bağlı olarak pejoratif anlam kazanması bu terimin kullanımını güçleştirmektedir. Bu yüzden, konargöçerlik veya inanç gibi kültürel unsurlarla inşa edilmiş Karacakürt kimliği genç nesil arasında yaşama imkanını giderek yitirmektedir. Bunun yerine daha genel kabul gören Karacakurt kimliği soya işaret edilecek şekilde kullanılarak toplumsal gruba saygınlık kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu olguda milliyetçi ideolojilerin düzleştirici, tek tipleştirici ve sınırları belirginleştirici etkisini görmek mümkündür. Kürt terimi Osmanlı bürokrasisinde ve Türkçede birçok anlamda kullanılırken bugün sadece etnik bir terim olarak kullanılması milliyetçi ideolojilerin kültürel dönüşümde ne denli etkili olduğunu göstermektedir. Mehmet Eröz'ün Kürt teriminin kullanımına ilişkin hassasiyetini ve Türk aydınlarına seslenişini de bu minvalde anlamak lazım gelir.

SONUÇ

Kürt teriminin tarih boyunca Türkler arasında çok çeşitli anlamlarda kullanıldığını görüyoruz. Bu anlam çeşitliliğinin bolluğuna rağmen soya işaret edecek şekilde kullanımı 20.yüzyıldan itibaren belirginleşmektedir. Yeni ideolojilerin eskinin yerini alması ve kültür kodlarını kısa zamanda değiştirmesi beklenemez. Soya dayalı milliyetçilik anlayışının din milleti yerine geçmesi de zaman almıştır. Terimin zamanın ruhuna göre anlam değiştirmesi sancılı ve travmatik olabilmektedir. Hatta bazen “din” ile “soy” arasındaki bu rol değişimi gerçekleşmemiştir. Anadolu’da halen yaşlı kuşağın millet denildiğinde din kimliğini anlaması bunun önemli işaretlerindedir. Bugün soy bağını anlatmak için kullanılan “Türk” ve “Kürt” kelimelerinin Anadolu’da halen dini inancı anlatmak için kullanılıyor olması “din milleti” olgusunun henüz tam olarak ortadan kalkmadığını göstermektedir.

Osmanlı bürokratlarının boy ve oymakları konargöçerlik gibi sosyal yaşam özelliklerine, inanca veya bir idarecinin ismine izafeten deftere kaydetmelerinden anlaşılacağı üzere halk arasında grupların “biz” ve “öteki” bilincini bu kriterlere göre belirlediğini söyleyebiliriz.

Kürt terimi yüzlerce yıl konargöçer yaşam özellikleri ve/veya Alevi olmayı anlatırken bugün soya işaret edecek şekilde etnik bir anlam kazanmış olması, tarihte konargöçer yaşam özelliklerinden dolayı Kürt ismini almış Karacakürt cemaati gibi cemaatleri rahatsız etmektedir.

Karacakürt cemaati ismini hangi adlandırma tipine göre almıştır? Araştırmamızda yapmış olduğumuz sınıflandırmada şahıs ismine izafeten verilmiş bir adlandırma olabilir mi? Aygün, Karacakürt cemaatinin aslında Güneydoğu’da bulunan bir Kürt cemaati iken Bozok ve Üçok Türkmenleri ile bir arada sayılıp Osmanlı bürokrasi tarafından Bozulus cemaati olarak adlandırılmasına dikkat çekmiştir. 1540 tarihli sayımda Karacakürt cemaatinin varlığını da muhtemelen Bozulus içinde bulunan Kürt cemaati olabileceği ve sanki boy şuru ile bu gruplama içinde bulunduğu izlenimini uyandırmıştır. Fakat Akkoyunlu ve Memlük devletlerinden miras kalan bu konargöçer grupların sosyal yaşam

özelliklerinden veya inançlarından dolayı Kürt olarak adlandırılması ihtimalini göz ardı etmiştir. Çünkü halk arasında yaşayan ve kültürel miras haline gelmiş “biz” ve “öteki” bilinci Kürt terimi üzerinden yapılmaktadır. Yani “öteki”nin konargöçer veya Alevi olduğu Kürt terimi üzerinden anlatılmaktadır.

Aygün’ün açıkça savunduğu şahıs ismine izafeten verilmiş bir isim olabilir dediği Karacakürt adlandırması ise muhtemeldir ama kesin değildir. Çünkü cemaatin kendini Türkmen olarak adlandırması ve Türkçe konuşuyor olmalarından hareketle Kürt olmayacağı fikrine ulaşmıştır. Ayrıca Osmanlı bürokrasisinin yönetici isminden kaynaklı boy veya cemaat adlandırmaları örnekleri Aygün’ün bu sonuca ikna olmasına sebep olmuş görünmektedir.

Fakat Karacakürt cemaatine kimin adını verdiği sorusu net değildir.

Karacakürt cemaatinin adlandırılması bizim kanaatimize göre konargöçer sosyal yaşam özelliklerine göre olmuştur. Çünkü, tarihte Karacakürt isminin geçtiği 16.yüzyılda halen kürt kimliği soya işaret edilen bir terim olarak kullanılmamaktadır. Osmanlı tarih yazıcılığında da hem Türk hem Kürt isimleri sosyal yaşamı anlatmak için kullanılmaktadır. Karacakürt cemaatinin bugünkü üyelerinin kolektif belleklerinde bulunan Karacadağ’dan gelme ve konargöçer yaşam sürme hatırası bu adlandırma için önemli bir dayanaktır.

Karacakürt cemaatinin adlandırılması, 16.yüzyılın başında yaşanan Çaldıran savaşından sonra bu bölgede yaşayan Kızılbaş Türkmenlerin Kürt kimliği ile hayata tutunma çabaları ile de ilişkilendirilebilir. Fakat Karacakürt cemaatinin bugünkü inanç unsurları içinde ve kolektif belleğinde Aleviliği anımsatacak unsurlara rastlanmamaktadır. Bu yüzden Karacakürt cemaatini Kızılbaş veya Alevi olarak adlandırmak mümkün değildir. Karacakürt köyleri olarak geçen Geyicek ve Kargın köylerini bir istisna olarak saymalıyız. Kargın boyunun hem toplumsal hem de dinsel tarihsel rolü onların çeşitli boylar içinde kendilerine özgü toplumsal düzen ve dini bir misyon edindiğini göstermektedir. Bugün Karacakürt cemaati içinde Kargın köyü bu misyonu hatırlamayacak kadar unutulmasına rağmen “gerçek” Karacakürt olarak adlandırdıkları Geyicek köyünde dini misyonun yaşadığını gösteren Geyikli Baba türbesi bulunmaktadır. Yine bu köyde yaşamış olan Geyicekli Hasan’ın şiirlerinde Alevi kolektif belleğinin izlerine oldukça belirgin şekilde rastlamaktayız.

Karacakürt cemaatinin bugünkü üyeleri kolektif kimliklerindeki Kürt adlandırmasından duyduğu rahatsızlığı kurumsal bir hamle yaparak gidermeye çalışmaktadır. Türk milliyetçiliğinin 20.yüzyılın başlarından itibaren Türk kimliğini yüceltme girişimleri entelektüel seviyede kültür ve siyaset hayatında belirgin bir rol almıştır. Türk siyasi hayatında etkili olan ve hafızalarda hatipliği ile anılan Osman Bölükbaşı’nın Karacakürt olarak anılması, Karacakürt kimliğinin bu tarihlerde Kürt adlandırması ile rahatsız olduklarına işaret etmektedir. Bu rahatsızlığın 1990’lı yılların başında PKK terör eylemleri ile tırmandığını tahmin etmek zor değildir. Nitekim Karacakürt cemaatinin olumsuz kimlik algısına yönelik teşebbüsleri kurumsallaşma ile sonuçlanmıştır. Aşık Sülük Hüseyin, Aşık Ozan Budala’da Karaca ile Kurt isminin geçtiği destanlar kolektif belleğin değerli mirasları olarak kabul görüp “icad edilmiş gelenek” olarak adlandırabileceğimiz bir kimlik müteşebbisliği gerçekleştirilmiştir. 2004 yılında Karacakürt Köyleri Türkmen Derneği kurulmuştur. Derneğin bugüne kadar yapmış olduğu faaliyetler gençler nezdinde bir karşılık bulduğunu göstermektedir. Bugün Karacakürt cemaatinin genç üyeleri kendilerini Karacakürt olarak adlandırma konusunda hem istekli hem de ısrarcı davranmaktadırlar.

KAYNAKÇA

ABANOZ, Fatih (2019). *Bozulmuş Türkmenlerinden Sarılar Aşireti ve XVIII. Yüzyılda Nevşehir'e İskanları*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9(2), s.736-756.

AKBAŞ, Mehmet (2019). *Kürtler*, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt :Ek-2, s.115-118.

ALTINOK, Baki Yaşa (2000). *Anadolu'da Türkmenler Bir Türkmen Ozanı Aşık Hüseyin*, Ankara: Ocak Yayınları.

Aşık Hasan (1977). *Geyicekli Aşık Hasan'ın Bütün Şiirleri ve Hayatı*, Sağlam Kitabevi, İstanbul.

AYGÜN, Necmettin(2018). Nüfus Defterlerine Göre Boynuincelü Aşireti (1830-1845), Yıl: 2018, cilt 82, sayı 295, s. 899-956.

BELÂZURÎ (1956). *Fütühü'l-Büldan II* (Çev. Zâkir Kadirî UGAN), İstanbul:Maarif Basımevi

BİLGİN, Nuri (2014). *Kimlik İnşası*, İzmir:İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı.

BOA. NFS.D.No: 3554, varak:27-31.

BURAN, Ahmet (2011). Kürtler ve Kürt Dili, *Turkish Studies*,Volume 6/3 Summer 2011, s.43-57, TURKEY.

ERÖZ, Mehmet (2011). Kürtlerin Menşei ve Türkmenlerin Kürtleşmesi, *Istanbul Journal of Sociological Studies* , sayı 28 , s.105-120 .

GÜNDÜZ, Tufan (2018). *Bozkırın Efendileri*, İstanbul:Yeditepe Yayınevi.

HALAÇOĞLU, Yusuf (1996). Osmanlı Belgelerine Göre Türk-Etrak, Kürd Ekrad Kelimeleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Bellekten*, TTK, Cilt LX, S 227, (Nisan 1996), s 139-146.

HALAÇOĞLU, Yusuf (2009). *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar*, Cilt III, Türk Tarih Kurumu.

KAYA, Kamil- TALAS, Mustafa (2016). Karacadağ Türkmen Aşireti'nde Arabuluculuk: Siverek Örneği, *Sosyolojik Düşün*, Cilt 1 Sayı 2, s. 1-26

KÜÇÜKKALFA, Ahmet (2018). Hünkâriler, Luristan Hünkârileri: Lekler, Zendler, Lurlar, Bahtiyariler ve Türkler, *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 18, s. 341-378.

MESUDÎ (2004). *Murûc Ez-Zehab (Altın Bozkırlar)* (Çev. D. Ahsen BATUR), İstanbul: Selenge Yayınları

SAĞIR ÖZTOPRAK, Meral- AKILLI, H. Serkan (2004). Etnisite Kuramları ve Eleştirisi, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2004, Cilt : 28, No:1, s. 1-22.

SEVER, Mustafa (2007). *Geyceklî Âşık Hasan*, Kırşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Yayınları.

SOHRABİABAD, Hamdreza (2018). *Safevî İdaresinde Toplumsal Dönüşüm*, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.

ŞAHİN, Hasan (2005). *Geçmişten Bugüne Hacıbektaş ve Köyleri*, Asil Yayın.

ŞAHİN, Güneş (2012). *Cevat Hakkı Tarım, Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I*, A.Ü.T.C.F. Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı:52, cilt:31, s.215-223.

TABERİ (1991). *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi III*, (Çev. Zakir Kadiri Ugan, Ahmet Temir), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

TAHA Toros Arşivi. [Ali osman Bölükbaşı, Karacakurt.pdf](#)

TÜRKAY, Cevdet (1979). *Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul :Tercüman.

YALÇIN, Alemdar-YILMAZ, Hacı(2002). *Kargın Ocaklı Boyu ile İlgili Yeni Belgeler*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi 0/21 (2002) s. 13-87.

<https://www.youtube.com/watch?v=0GOxeVsFDiA>

Kaynak Kişiler

Serdar Güneş .....Karacakurt Köyleri Türkmen Derneği Başkanı

Ali Ertuğrul.....82 yaşında, Okuma yazma biliyor, Çiftçi

Hasan Erensoy..... 73 yaşında, Okuma yazma biliyor, Çiftçi

Ahmet Özkan.....67 yaşında, Emekli, İmam

Mehmet Altın.....55 yaşında, Ortaokul mezunu, Çiftçi

A.Erensoy.....35 yaşında, İmam Hatip mezunu, Çiftçi

Ertuğrul Nebioğlu.....35 yaşında, Lise Mezunu, İşsiz

Saim Mutlu.....20 yaşında, Üniversite Öğrencisi